

Kaupungistuminen ei takaa elinvoimaisuutta

Tehokas tiivistäminen uhkaa kaupunkien lähiluontoa sekä heikentää keskus- ja laitakaupunkien viihtyisyyttä

Keväällä valitut kunnan- ja kaupunginvaltuustot hiovat alkusyksystä strategioita nelivuotisille toimikausilleen. Monilla kaupunkiseuduilla tullaan vahvistamaan vähähiiliseen aluetalouteen siirtymistä. Valtuustot joutuvat pohtimaan, onko muodikas keskuskaupunkien tiivistäminen ilmastopoliittisesti kestävää.

Uudempi kaupunkitutkimus on nostanut esille huolen, että tiivistäminen johtaa entistä kulutuskeskeisempään elämäntapaan ja kasvavaan hiilijalanjälkeen. On myös esitetty vaihtoehtoja, jotka ovat ekologisesti kestäviä ja elvyttävät perinteistä monikeskuksista kaupunkirakennetta.

Kaupunkien ekologiasta ja elinvoimasta huolestuneiden kehittäjien onkin nyt uskallettava kyseenalaistaa vallitsevat käsitykset määrällisen kasvun ensisijaisuudesta ja lisättävä laadullisia kriteereitä tarkasteluihinsa. Tämä tarkoittaa keskittymistä kulutuksen muutoksiin, liikenteen kulkutapajakaumaan, lähiluonnon saavutettavuuteen, arjen turvallisuuteen, eriarvoistumiseen, monikulttuuristumiseen, asukasaktiivisuuteen ja kaupunkikuvallisiin arvoihin.

Viimevuosien kuntaliitokset ovat keskittäneet kasvua kaupunkiytimiin ja niiden liepeille. Tämä on tapahtunut monikeskeisen aluerakenteen kustannuksella. Keskittäminen myös ajaa asukkaita ydinkaupunkeihin vastoin heidän tahtoaan, esimerkiksi palveluiden perässä.

Erilaiset asuinympäristöt ja asumisen vaihtoehdot on mahdollista nähdä kaupungin rikkautena ja kehittämiskohteina. On kysyttävä, kannattaako rakentaa uusia, autoriippuvaisia ja heikon palveluvarustuksen asuinalueita keskuskaupunkien lähiöiksi. Vai olisiko vahvistettava reuna- ja liitosalueiden keskuksissa olevaa palvelu- ja työpaikkaomavaraisuutta sekä puutarhakaupunkimaista asumista?

Nykymuotoinen keskittäminen jättää vanhan monikeskusrakenteen rapistumaan. Uudisrakentamisen hiilijalanjälki on painava mutta mullistus on myös inhimillisesti raskas. Kiinteistöjen hinnanromahdukset koettelevat pakkomuuttoon joutuneita asukkaita hiljenevillä kotikulmillaan, varsinkin jos omakotitalon myyntihinta rinnastuu yksiön arvoon kaupunkikeskustassa.

Elinvoimainen monikeskuskaupunki sitoutuu liikennesuunnittelussa vähähiilisyyteen. Yksityisautoilun pitkään vallinneen erityisaseman vastapainoksi on nyt korostettava julkisen liikenteen, polkupyöräilyn ja kävelyn sujuvuutta. On myös tuettava aloitteita, jotka näkevät liikenteen palveluna. Tällainen muutos vapauttaa kotitalouksia vähitellen autonomistamisen taloudellisista ja muista rasitteista.

Kaupunkikeskuksissa tiivistäminen on johtanut maankäyttökiistoihin, joissa asukkaat ovat puolustaneet lähiluontoa sekä eri tyyliisuuntia edustavia miljöitä. Paraskaan

kaupunkisuunnittelu ei kykene luomaan asukkaille merkityksellisiä paikkoja, ainoastaan tuhoamaan tai säilyttämään niitä.

Ekologisen ja elinvoimaisen kaupungin suunnittelu etenee avoimuuden ja laajan osallisuuden varassa. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että asukkaita ja valtuutettuja informoidaan kaavoitushankkeiden käynnistysvaiheen maankäyttö- ja rakennuslakien nykyistä paremmin. Yksityisten ja osuustoiminnallisten kiinteistökehittäjien ja kaupunkisuunnittelijoiden väliset neuvottelutulokset tulee antaa muiden osallisten arvioitavaksi.

Kuntalaisten suora osallistuminen, jota maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää, ei ole asiallisesti riittävää, jos se pelkistyy asukkaiden kaavalausuntojen muodolliseksi kokoamiseksi viranomais- tai konsulttityönä. Suunnitelmien laadinnan lähtökohtiin tulee kuulua asiantuntija- ja asukasnäkemyksen vertailu. Suunnitelmien toimeenpanoa tulee edeltää asukkaiden hyväksynnän saaminen sille, miten heidän osallistumista on ajateltu hyödynnettävän.

Kaupunkisuunnittelun on konsulttivetoisuudesta ja markkinaehtoisuudesta huolimatta vaalittava paikallisuutta. Sen on kehitettävä vuorovaikutustaitoja, sillä elinvoimaista ja ekologista kaupunkia ei voi rakentaa kulutustyytyväisyyden vaan asukkaiden luottamuksen ja ympäristövastuun varassa.

Ari Lehtinen ja Ilkka Pyy

Lehtinen on maantieteen professori ja Pyy yhteiskuntamaantieteen lehtori Itä-Suomen yliopistossa

Artikkeli perustuu Kunnallisalan kehittämissäätiön vastikään julkaisemaan tutkimukseen 'Mitä on laadullinen kaupunkisuunnittelu?'